

CU PRIVIRE LA „IARCUL” DE LA CICIR – COMUNA VLADIMIRESCU, JUDEȚUL ARAD

Eugen D. Pădurean*

Cuvinte cheie: Iarc, Cicir, șanț de apărare, Evul Mediu

Keywords: Iarc, Cicir, defensive ditch, Middle Age

1. Introducere

În peisajul câmpiei tabulare a Aradului, apar sporadic și elemente ale unui relief antropic. Este vorba despre forme de relief pozitive respectiv tumuli sau forme de relief de excavație, șanțuri însoțite de valuri de pământ. Numărul tumulilor în județul Arad este foarte mare iar o inventariere a lor nu știm să se fi făcut. În al doilea caz avem sistemul de valuri însoțite de șanțuri care pornesc de la Dunăre, străbat Banatul, Bihorul, îndreptându-se spre nord-vest. Asupra lor nu vom insista acum, întrucât pregătim un substanțial studiu legat de cartarea lor mai exactă, rolul lor, atribuirea și perioada de construcție. Un obiectiv interesant, demn de un studiu îl constituie un microrelief excavat, existent lângă satul Cicir comuna Vladimirescu, județul Arad, un canal denumit popular „Iarcul”¹. Unele referiri legate de acest obiectiv le-am făcut cu o altă ocazie².

2. Localizare

Obiectivul în discuție se află la est de satul Cicir, paralel cu liziera de est și cimitirul satului. Este vizibil clar pornind de pe terasa a doua a râului Mureș (izlazul satului) se îndreaptă spre nord întrerupt fiind în prezent de șoseaua E 86, spre gara CFR – Cicir. Canalul dispare devenind tangent la bucla unui curs secundar al Mureșului curs care într-o perioadă greu de precizat s-a desprins din râu la vest de localitatea Păuliș până la nord-est de satul Cicir unde face o buclă revenind la cursul Mureșului la est de localitatea Sâmbăteni (Fig. 1).

---

* Colaborator extern al Complexului Muzeal Arad, e-mail: padurean.eugen@yahoo.com

¹ Răuț, Bozu 1977, 140. Termenul este de origine slavă iarŭkŭ = șanț.

² Pădurean 2020, 278.

3. Dimensiuni

Canalul are o lungime totală de 1622 m, o lățime de 23 m și în prezent o adâncime de 2- 3,5 m. Deosebim două sectoare: A – de la buza izlazului actual în sud (punctul „Movila lui Nicoli”) până la traversarea șoselei E 68 (690 m) și B – de la șosea până la bucla brațului secundar al Mureșului (932 m). Starea de conservare a celor două sectoare de canal diferă, sectorul B este mai bine conservat (Fig. 1). Legat de construcția acestui canal, facem precizarea că nu putem susține că pământul rezultat din săpătură a fost aruncat numai pe o latură, rezultând un val de pământ pentru apărare. Se pare că a fost aruncat de o parte și alta, ceva mai mult în partea de est.

4. Discuții

Dacă funcția acestei construcții era una clară – un canal prin care se scurgea apa, se ridică alte întrebări la care nu s-a răspuns: când s-a realizat, cu ce scop, cine l-a construit? Răspunsul nu este unul simplu!

a) La întrebarea cu ce scop a fost construit canalul, s-ar putea răspunde că el folosea la scurgerea apei în râul Mureș, apă provenind din zona ocupată cândva de fostul curs secundar al Mureșului, zona devenită mlaștină, situată în partea de nord-est a satului Cicir. Prin desecarea suprafeței mlăștinoasă, s-ar fi obținut o apreciazabilă suprafață cu teren arabil. În ceea ce privește perioada de construire, este dificil de precizat. În orice caz, înainte de acțiunea de regularizare a cursului Mureșului, acțiune inițiată de Imperiul Habsburgic, la mijlocul secolului al XIX-lea³. În acest caz, brațul secundar al Mureșului de la nord-est de satul Cicir era colmatat și supus procesului de înmlăștinire. Probabil perioada de construcție se poate lega de Evul Mediu iar realizarea trebuie pusă pe seama populației aservite la inițiativa proprietarilor feudali interesați să câștige noi suprafețe arabile. Din păcate nu dispunem de nici un document scris legat de evenimentul în discuție.

b) O altă explicație a construirii canalului „Iarcul” ar fi prevenirea erodării malului drept al râului Mureș protejând o posibilă așezare, recte Cicirul. Satul Cicir este atestat documentar în ultimul deceniu al secolului al XIII-lea (1296) fiind situat în acea perioadă pe malul stâng al râului Mureș, undeva la nord de mănăstirea Bizere (lângă satul Frumușeni)⁴. Datorită cursului capricios al râului Mureș, al revărsărilor, satul a cunoscut probabil mai multe „halte” deplasându-se spre nord. Ultima locație pe malul stâng al râului a fost înainte de mutarea pe malul drept, lângă actualul ocol silvic Cicir, în pădure unde sunt semnalate

³ Demșea, Zănescu 1971, 213, 232.

⁴ Roz, Kovach 1977, 85.

substrucțiile unei biserici dar și topicul „La bisericuță”⁵. Mai există în prezent și alte detalii de planimetrie care indică construcții legate de locația vechiului Cicir (Fig. 1). Nu dispunem de date mai exacte legate de mutarea satului pe malul drept al Mureșului întâmplată cel târziu în primul deceniu al secolului al XVIII-lea. Cunoaștem cu aproximație prima locație a satului pe malul drept, datorate tradiției păstrate. S-ar fi găsit la cca. 800 m sud de actuala E68, nu departe de râu, zonă mai înaltă dar supusă eroziunii continue, ceea ce determină o nouă mutare mai spre nord, pe capătul de sud al actualului izlaz, în zona capătului de sud al „Iarcului” (Movila lui Nicoli)⁶. Canalul putea fi construit în perioada dintre prima mutare pe malul drept al Mureșului și cea de-a doua poziție, poate deceniul doi al secolului al XVIII-lea, rolul lui fiind diminuarea efectului devastator al revărsărilor. În orice caz, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, deceniu nouă, satul se găsea parțial peste capătul sudic al canalului, dovedind că la acea dată (1782–1786), el nu mai funcționa (Fig. 3). Eroziunea Mureșului va continua astfel că și cea de-a doua poziție a satului va fi afectată. Pe la anul 1830, satul va fi mutat definitiv, mai spre nord, pe terasa mai sigură unde se găsește și-n prezent.

c) O altă ipoteză legată de construirea canalului „Iarcul” care merită a fi luată în seamă, se referă la posibilitatea ca acel canal să scurteze drumul spre albia râului Mureș. Să ne explicăm. Într-o perioadă îndepărtată, să zicem începând cu epoca romană, exista acel braț secundar care se desprindea din râu după defileul de la Lipova la vest de localitatea Păuliș, străbătând Câmpia Aradului până la nord-est de satul Cicir. Aici, făcând o buclă se întorcea și se vărsa în râu nu foarte departe de locul pe unde s-a desprins din curs (la est de localitatea Sâmbăteni). Atât pe cursul râului cât și pe brațul secundar se naviga cu diverse ambarcațiuni (mici vase cu pânze de dimensiuni reduse, bărci, plute). Unele aveau rol militar dar preponderentă era funcția economică. Se pare că locul de desfacere a mărfurilor pentru populația din Câmpia Aradului era tocmai segmentul acela de canal – „Iarcul” întrucât pe malul vestic (Fig. 1–3) a lui a fost descoperită o structură dreptunghiulară din piatră ecarisată, un fel de platformă interpretată de noi ca un posibil debarcader pentru acostarea navigatorilor și comercializarea mărfurilor⁷. O structură de pământ (110 m × 110 m) apare la capătul de nord al canalului, vizibilă pe ridicările topografice austriece de secol XVIII și XIX (Francisco-Josephinische Landesaufnahme –1869) (Fig. 2–3). Utilizarea „Iarcului” ca modalitate de a scurta drumul între brațul secundar și cursul Mureșului putea fi realizată inclusiv în perioada romană când valea

⁵ Informație verbală (1981) de la cetățeanul Dimitrie Opriți – bunicul autorului.

⁶ Informație verbală (1980) de la cetățeanul Dimitrie Opriți.

⁷ Informație de la locuitorii satului Cicir (1970), unii folosind piatra scoasă la fundația caselor.

Mureșului era atent supravegheată și controlată de către Imperiul Roman⁸. Semnificativă este descoperirea de epocă romană de la Arad-Vladimirescu (Canton CFR)⁹. Canalul în discuție, pe lângă faptul că posedea debarcadere care erau puncte de desfacere a mărfurilor romane pentru dacii liberi și triburile sarmate ale iazigilor din Câmpia Aradului de la nord de râul Mureș, mai ales plin cu apă, putea fi un obstacol eficient în fața penetrării dinspre vest spre centrul Provinciei a unui real inamic. Nivelul II (sec. II-III p. Chr.) al așezării dacice de la Cicir-*Gropi* nu pare a fi întâmplătoare ea fiind legată probabil de prezența „Iarcului”¹⁰. Chiar și-n Evul Mediu canalul în discuție putea avea același rol, favorizând circulația cu plute și ambarcațiuni cu sare adusă din centrul Transilvaniei¹¹. În fine, puțin probabil dar nu cu totul exclus, canalul în discuție am putea să-l socotim un „canal al morilor”. Un argument ar fi faptul că în prima jumătate a secolului al XIX-lea, sigiliul satului Cicir era o roată de moară plutitoare¹². Avem rezerve întrucât apa care ar fi circulat prin acel canal trebuia să întrunească niște condiții (viteză de curgere, volum). Locuitorii satului Cicir foloseau morile plutitoare dar ele funcționau pe râul Mureș până după al doilea război mondial.

5. Concluzii

La capătul prezentării acestui important obiectiv „Iarcul”, intrând în sfera unor ipoteze necesare, putem concluziona că dintre ipoteze, din punctul nostru de vedere, două par mai credibile: a) Canalul a fost construit în scopul desecării zonei brațului secundar al Mureșului, obținându-se noi terenuri arabile. El a fost folosit o perioadă limitată, până la scurgerea apei în râu. Pedologul Florin Ursuleac (Arad, 1978) afirma pe baza unui profil al fundului de canal că „aici apa a curs foarte puțin timp”. b) Canalul a fost construit cu scopul de a oferi posibilitate ambarcațiunilor ajunse la bucla brațului secundar al râului Mureș la nord-est de satul Cicir să treacă prin acel canal pe cursul râului fără a fi nevoiși să se întoarcă cca. 4 km. Momentul construirii canalului e dificil de precizat (Epoca romană sau Evul Mediu). Din păcate, până-n prezent, nu dispunem de nici o referire scrisă în legătură cu data și scopul construirii acestui –în aparență banal canal. Fără îndoială realizarea lui s-a obținut prin efortul apreciabil al unei comunități dependente sau cu „mână militară”. Prezentarea datelor legate de această modestă contribuție, ni se pare o mână întinsă cercetătorului dornic să realizeze o monografie a localității Cicir.

⁸ Timoc 2003, 57–58; Timoc 2006, 213–218 .

⁹ Pădurean 2007, 148–159 .

¹⁰ Crișan, Pădurean, Hügel 1999, 53–54 .

¹¹ Glück 1980, 110–112 .

¹² Marki 1895, 867; Mureșan, Popovici 2009, 56.

BIBLIOGRAFIE

- Demșea, Zănescu 1972,
D. Demșea, N. Zănescu, *Morile plutitoare pe Mureș în județul Arad*, în *Tibiscus*, II, 1972, 213–232.
- Glück 1980,
E. Glück, *Cu privire la istoricul părților arădene în epoca voievodatului lui Ahtum*, în *Studii privind istoria Aradului*, București, 1980, 101–150.
- Márki 1895,
S. Márki, *Arad vármegye és Arad szabad kiraly város története*, II, Arad, 1895, 867.
- Mureșan, Popovici 2009,
A. Mureșan, I. Popovici, *Sigilii sătești și comunale din comitatul Arad și împrejurimi (sec. XVII-XIX)*, Arad, 2009, 56.
- Pădurean 2007,
E. D. Pădurean, *Monumentul funerar roman de la Arad – Vladimirescu (Canton CFR)*, în *Istoricul Liviu Mărghitan la a 70-a aniversare*, Arad, 2007, 148–159.
- Pădurean 2020,
E. D. Pădurean, *Cu privire la zona defileului Mureșului și împrejurimi în epoca romană*, în *ArheoVest*, VIII/1, 2020, 259–281.
- Răuț, Bozu, Petrovsky 1977,
O. Răuț, O. Bozu, R. Petrovsky, *Drumurile romane în Banat*, în *Banatica*, 4, 1977, 135–139.
- Rep. Arh. Ar. 1999,
Repertoriul arheologic al Mureșului inferior: județul Arad, BHAB, ed. P. Hügel, Timișoara, 1999.
- Timoc 2003,
C. Timoc, *Despre navigația fluvială pe Mureș în epoca romană*, în *Studii de Istorie*, I, 2003, 57–58.
- Timoc 2006,
C. Timoc, *Contribuții la navigația fluvială pe Mureș în secolele II-IV p.Chr. și portul de la Apulum*, în *Apulum*, XLIII/1, 2006, 213 – 218.

ON THE „IARC” AT CICIR – VLADIMIRESCU
ADMINISTRATIVE UNIT, ARAD COUNTY

Abstract

The author brings into discussion an aspect of an anthropic intervention on the relief resulting a relief of excavation. Namely, he presents a large canal of 1,622 m length, 23 m width, and 2 – 3.5 m depth today. It began from the south-eastern part of the village of Cicir, from the village common near by the Mureș River, from the place named „Movila lui Nicoli” [Nicoli’s Hillock]; after a rectilineal way, it went to north-east falling down in the curvature of an old branch of the Mureș River. That one came from the western area of the localities of Păuliș and Ghioroc, toward the west, with a loop at the north-west of Cicir to stream away to the main river by the east part of the village pf Sâmbăteni. On the basis of actual data and reasons the author tries to give an answer to some questions concerning the period it was digged, the aim it was digged for, and the people who ordered such a large work known as „Iarc” in the local speech (a word of a Slavic origin = ditch). He excludes the ditch setting during the Hapsburgs’ period of the Mureș River regularizing (the first half of the 19th century). Some opinions on the aim are emitted. The first one should be related to a process of draining of swampy terrains given the presence of a minor branch of the Mureș, probably during the Middle Age. Another explanation is related to the possibility that the canal should have been set for navigation of small ships, from the loop directly to the Mureș without coming back. It seems that there were some points-of-sale for goods transported by rafts (?), namely some stone-worked landing places. Another function may be related to the distructive effect on the Mureș bank, the canal setting having directed the flow to another area – namely the minor branch at the north-eastern part of Cicir. Less probably but not excluded, the canal could have been one for the floating mills if taking into consideration that the wheal of such a mill was the seal of the village of Cicir (1837). The archaeological repertory of the village might favorably puts in light the problems that objective raises.

Fig. 1. Cicir. Săgeata indică A-B, traseul „Iarcului”. C – poziția fortificației de pământ. D – locul debarcaderului din piatră. / Cicir. The arrow shows A-B, the tract of the „Iarc”. C – location of the ground fortification. D – location of the landing place.

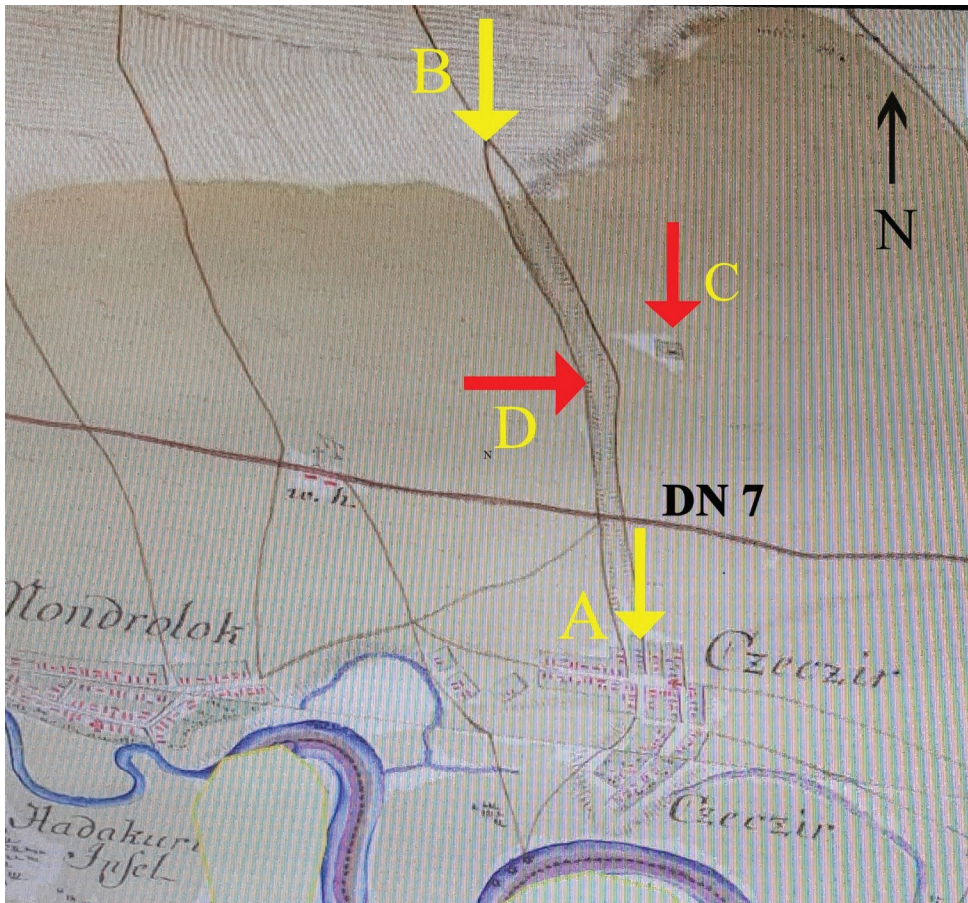

Fig. 2. Cicir. Harta iosefină (1782–1786). A-B, limita canalului. C – poziția fortificației de pământ. D – locul descoperirii debarcaderului (?) de piatră. / Cicir. Josephinian Land Survey (1782 – 1786). A-B, the canal limit. C – location of the ground fortification. D – location where the stone-worked landing place (?) was identified.

Fig. 3. Cicir. Harta Francisco-Josephinische Landesaufnahme (1869–1887). A-B – traseul Iarcului. C – fortificația de pământ. D – locul de descoperire a debarcaderului de piatră. E – satul Cicir. F – bucla brațului secundar al Mureșului, colmatat. / Cicir. Francisco-Josephinische Landesaufnahme map (1869–1887). A-B – the Iarc tract. C – the ground fortification. D – location of the stone worked landing place discovering. E – the village of Cicir. F – the loop of the Mureș River minor silted branch.

Fig. 4. Cicir. Sigiliul satului Cicir (1837). Sigiliu rotund. În câmpul sigilar, o roată de moară cu palete. Pe margini două ramuri care se unesc în partea inferioară. În exergă, între două cercuri liniare s-a scris legenda cu majuscule în limba maghiară CSICSER HELYSEËG PECSËTJE 1837. Semnificația: roata de moară semnifică practicarea morăritului, în localitate existau mori plutitoare. / Cicir. The seal of the village of Cicir (1837). Round seal. A mill wheel with palletes in the seal filed. Two lateral branches joining down the low level. The Magyar written legend in the exergue: CSICSER HELYSEËG PECSËTJE 1837. Meaning: the mill wheel means milling practice, there were floating mills at Cicir.

Fig. 5. Cicir – pădure. Canton silvic. Imagine satelitară Google Earth, 4/2020. 1 – canton silvic. 2 – imaginea substrucțiilor fostei biserici a satului Cicir (sec. XVII?). 3 – alte structuri ale fostului sat, contemporane cu edificiul religios. / Cicir – forest. A forestry station. Satelitary image Google Earth, 4/ 2020. 1 – a forestry canton. 2 – image of the fondation of the former church of the village (17th century?). 3 – other structures of the former village, contemporary with the church.